

NYÅRS- HÄLSNING

06/07

HWL
ARKITEKT AB

Årets Nyårshälsning kommer en bra bit in på det nya året. Jag brukar vara sen, men detta är nog rekord! En näraliggande – och förhoppningsvis underbar – ursäkt är att jag i julhelgen börjar en nära 3 veckor lång resa till Vietnam. Och inför denna långsemester, fanns många arbetsuppgifter som skulle klaras av. Nu hoppas jag att hälsningen ligger tryckt när jag kommer hem, så den landar på ditt bord innan det nya året har hunnit bli alltför gammalt.

Jag gläder mig enormt åt resan. Att resa är en av livets kryddor. Och Asien har jag inte varit i tidigare. Jag åker med delvis samma kompisgäng som jag tidigare varit med i Peru. Så der lovar gott!

Lite mindre spektakulära resor har jag också gjort under det gångna året. Jag mötte våren i mitten av februari i Portugal. Sommarens EuroPankonferens i Dordrecht i Nederländerna var ett intressant evenemang. Jag passade då på att stanna några dagar och uppdatera mig bl a på Amsterdams nyare arkitektur och besöka de städer som byggs på poldern i IJsselmeer. Ett flertal resor till Köpenhamn har det också blivit under året. Där byggs det så det knakar.

På baksidan av denna nyårshälsning försöker jag beskriva vad jag ägnat mitt yrkesmässiga liv åt det gångna året. Jobbet tar ju mycket tid och kraft. Tur då, att det mestadels är roligt, stimulerande och intressant. Och att vi har en så trevlig kontorsgemenskap vi sex ensamföretagande kvinnor i takvåningen på Åsögatan 122.

Även privat har jag vissa förtroendeuppdrag, "lönebefriade" förstås som man så träffande kallar det i Danmark. I bostadsföreningen Målarborgen i huset där jag bor har jag varit sekreterare och styrelsens kontaktperson för en större ombyggnad i huset. Det gångna året har jag också varit vice ordförande i Mariamålarna, en förening som har ateljé i Mariahissen. Om inte föreningens årsmöte beslutar annat, går jag nästa år in som ordförande i styrelsen.

Tre stockholmsboende vuxna barn, två små underbara barnbarn, många vänner och bekanta. En ständig lust till kulturella och kulinariska upplevelser. Lägg till detta en närmast patologisk oförmåga att säga nej till roliga initiativ både privat och yrkesmässigt.

Ja, då är det kanske inte konstigt att det känns som livet virvlar iväg i en fruktansvärd fart.

Som sagt – mer om arbetslivet finns på baksidan. Innan du når till den passerar du nio krönikor som under året varit publicerade i BIN, tidningen Byggindustrin. Sjunde året som BIN-krönikör är nu till ända. Och du håller nu den sjunde Nyårshälsningen från mig i din hand. Hoppas du ska finna nöje – och kanske någon provokation – i läsningen.

Tack för i år! Och ett gott 2007!

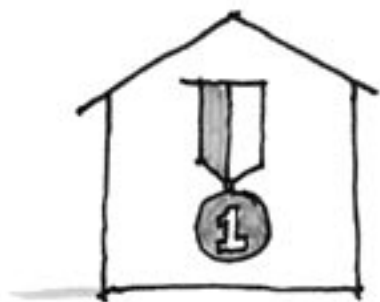
Hanne Weiss Lindencrona

Innehåll

Belönade byggnader	3
Hur låter staden, huset, rummet?	4
Äntligen!!!	5
Överfriska vindar	6
Doftsättare – en ny nisch?	7
Resa under havets yta	8
Arkitektens kunskap	9
Energisk arkitektur	10
Money talks i Köp-en-hamn?	11

Belönade byggnader

Jag är mitt uppe i arbetet med Bygginustrins tävling Årets Byggen där jag de senaste åren har anförtrots det hedrande och spännande uppdraget att ingå i juryn. Jag har tidigare medverkat i flera olika juryarbeten och det är bland det roligaste jag vet. Det är lärorikt och stimulerande – och vilken dynamik!

Ja, nu är ju tävlingar mm inte främst till för att roa ledamöterna i bedömningsgrupperna. Men det är självklart att väl genomförda traditionella arkitekturtävlingar och parallella uppdrag är en kvalitetsgaranti. Den ger många kvalificerade bud på hur den aktuella uppgiften kan lösas och därmed ett ypperligt underlag för goda beslut i frågan. Utvecklingen förs ofta framåt genom denna typ av tävlingar.

Men jag menar också att olika typer av priser och utmärkelser för färdigställda byggnadsverk kan medverka till att höja kvalitetsnivån i byggandet. Kanske tror jag inte direkt att de inblandade i ett enskilt projekt presterar mer i förhoppningen om ett pris när byggnaden är klar. Men jag är övertygad om en mer långsiktig effekt. Utmärkelsen medverkar till att lyfta fram byggnadsverk som några personer funnit vara intressant, ligga i fronten, vara innovativt och förebildligt osv.

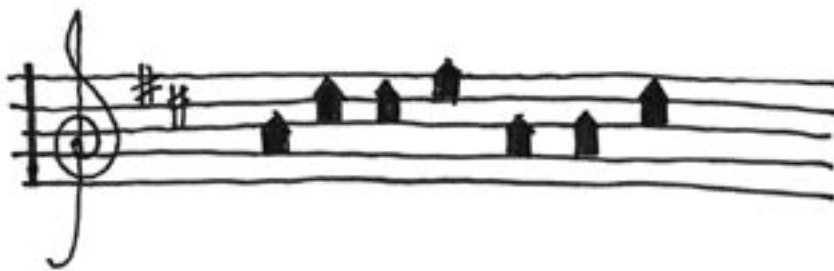
Urvalen väcker ofta debatt – desto bättre! Debatt, kritik, diskussion i byggsektorn och i dess omvärld behövs för att sektorn ska bibehålla sin livskraft och utvecklas. En annan viktig aspekt är den pedagogiska lärprocess urvalsarbetet är för juryernas och bedömningsgruppens ledamöter. Och det ger ledamöterna ypperliga möjligheter att öva upp förmågan att analysera, diskutera och argumentera kring byggnader och deras kvaliteter.

Mina uppfattningar i dessa frågor får stöd i en underbar bok jag just läst: Den Premiäredede by. "Byen" i fråga är Köpenhamn som sedan 1903 årligen premierat en handfull nybyggda "gode og smukke huse", sedermera även andra byggnadsverk, utemiljöer mm. Boken berättar om verksamheten och presenterar både de 502 projekt som premierats och några markanta som inte fått pris under verksamhetens första 100 år.

Verksamheten instiftades på initiativ av kommunfullmäktige. Bedömningen görs av en kommitté där lekmannarepresentationen utgörs av intresserade fullmäktigeledamöter, där arkitekterna är i minoritet och stadsarkitekten självskrivnen. I boken konstateras att "estetiska och arkitektoniska preferenser i regel är höjda över partigränserna". Det tycks inte heller som om skiljelinjerna i allmänhet gått mellan lekmän och arkitekter, utan snarare mellan de olika arkitekterna. Bedömningsarbetet anges vara ett av årets "goda upplevelser" för politikerna. Kanske en idé att importera för svenska kommuner!

Så sorgligt att boken inte fanns när jag bodde i Köpenhamn. Nu längtar jag bara dit för att traska runt med boken i hand och beskåda 100-årsperiodens "bäst i test". Det blir en slags vandring i arkitekturbedömnings historia. Och det ska bli mycket intressant att se vilka objekt som står sig arkitektoniskt och stadsbyggnadsmässigt.

Hur låter staden, huset, rummet?

I början av februari satt jag hemma och jobbade. Plötsligt kände jag en stark lyckokänsla som jag först inte kunde härleda. Det var årets första fågelsång, det första vårtecknet, jag omedvetet registrerat. Ett positivt ljud för mig, alltså.

I bygg- och planeringssammanhang talar vi främst om ljud i negativa termer, som buller eller oljud.

Buller, främst från trafiken, är i dag ofta ett hinder för byggande av bostäder. Gränsvärden diskuteras och arkitektkompetensen tänjs till det yttersta för att finna bra lägenhetslösningar med tyst sida och samtidigt få in (sol)ljus från rätt håll, utnyttja vackra utsikter m.m.

Men vi vet också att den totala frånvaron av ljud är något negativt. Att det helt tysta rummet är en tortyrkammare. I ett "ljudvakuum" hör vi bara vår egen kropp. Dövhets – den totala tystnaden – är ett gravt funktionshinder, med risk för utanförskap och isolering.

Men ljud skapas och organiseras också för njutning och nöje, som musik. "Arkitektur som frusen musik" har någon sagt. Jag har alltid tyckt det var en vacker och poetiskt metafor – även om jag aldrig riktigt förstått innebörden.

Då har jag lättare att ta till mig begreppet "Arkitektur är ljud" vilket är namnet på Arkitekturmuseets tidning nr 6: 2005 – utgiven i CD-form med ljud från 30 olika platser. Dessa presenteras i "låtförteckningen" med typ av rum och materialinformation, t ex Simhall/Mosaik, limträbalkar, vatten.

Man börjar ana en möjlighet till att medvetet "komponera" en plats, en byggnad, ett rum så att det talar till hörseln och inte bara till synen. Att integrera ljud som parameter i designprocessen kräver förstås kunskap om ljud som fysikalisk företeelse och hur det skapas i rummet. Man måste förstå hur örat uppfattar ljud och, inte minst, den beteendevetenskapliga sidan: hur det upplevs av lyssnaren.

Och man måste förstås veta vad man vill med sin ljuddesign, vilken ljudmiljö man vill skapa. Hur skriver man ett ljudmiljöprogram? Och vi måste naturligtvis utveckla projekteringshjälpmedel, tex metoder att "visualisera" och simulera den önskade ljudmiljön.

Det finns ett svenskt nätverk (USIT – Urban Sound Institute) som bl a fokuserar på akustisk design och ljudmiljöer. Involverade universitet och högskolor spänner kunskapsmässigt över fält som musik, arkitektur och akustik. USIT har fått medel från Vetenskapsrådet för forskningsprojektet Transmission. Där ska man undersöka ljud – ljudkonst – ljudrum – arkitektur främst i offentliga urbana miljöer. Man avser att arbeta bl a med workshops och experiment på offentliga platser. Projektet ska också utveckla kontakterna med internationella forskningscentra inom området. Och de ska etablera kunskapsområdet i Sverige. Så vi lär nog få höra mer om ljuddesign framöver!

Jag ser framför mig att "ljudsättningskonsulter" måste ha en jättemarknad i befintlig miljö. Tänk om man på akustisk väg kan hela kaotiska, splittrade och fula platser och rum. Det måste ju kunna bli en både flexibel och kostnadseffektiv metod.

Äntligen!!!

I åttaårsåldern bodde jag ett knappt år i Stockholms innerstad. Jag minns de underbara besöken på Stadsbiblioteket. Hur jag mödosamt stegade uppför den för ett barn gigantiska utomhustrappan, som ledde till det mystiska, högsjala trapprummet innanför entrén. Jag minns hur det luktade av böckerna – och jag minns mycket starkt andaktsfullheten inför det vackra, runda, centrala rummet med bokhyllorna som följde väggarna.

Inte visste jag då, att det var en ikon jag trädde in i då jag letade efter mina Blytonböcker eller vad det nu kunde vara. Inte minns jag att namnet Gunnar Asplund någonsin nämndes för mig då. Jag vet inte ens om jag då visste vad en arkitekt var. Men jag minns känslan och undrar om inte just den upplevelsen lade grunden till mitt yrkesval. Den har i alla fall byggt under min senare insikt att rum har betydelse. Man behöver inte förstå, kunna tolka eller ens prata om det – man påverkas ändå. Upplevelsen av goda rum lever kvar i kropp och själ livet ut.

Under lång tid har diskuterats hur Stockholms Stadsbibliotek och området däromkring skulle kunna anpassas till dagens krav. Nu läser jag att arbete pågår med inriktning på en internationell arkitekttävling i två steg, varav det första helt öppet. Under våren förväntas beslut i frågan.

Äntligen! frestas jag utropa som den värsta Gert Fylking då nobelpriset i litteratur offentliggjorts. Vilken drömmuppgift för alla världens arkitekter! Tänk vilken hisnande möjlighet att få arbeta i och nära detta monumentala, internationellt kända, närmast ikoniserade, byggnadsverk.

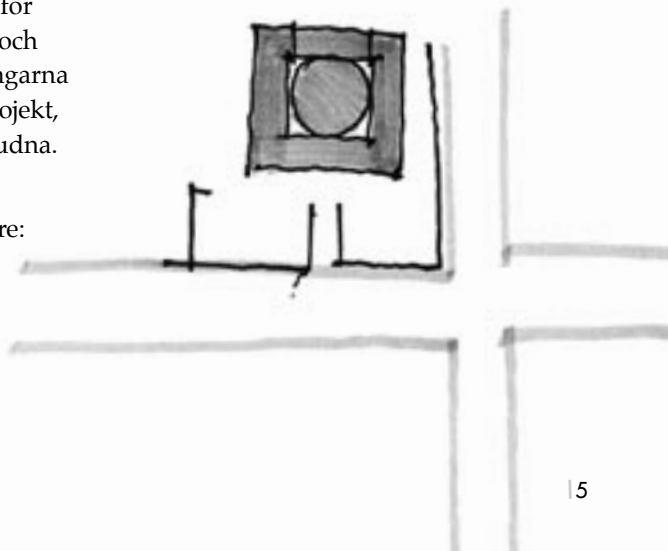
Och tänk så otroligt spännande även för alla oss icketävlande. För arkitekttävlingar ger stimulans till och underlag för det offentliga samtalet. Det ger medial uppmärksamhet. Och i denna tävling får vi nog ett stort antal intressanta och disparata förslag att kritisera, diskutera och debattera!

Och det är bara att hoppas att tävlingsambitionen hålls levande genom alla beslutsinstanser. För en väl genomförd tävling är absolut bästa sättet för arrangören/staden att få fram ett stort antal, rimligen oerhört kreativa och i bästa fall helt oväntade förslag. Och med rätt jury blir bedömningsarbetet en lärprocess, en pedagogisk resa, som medverkar till att bygga upp kunskap hos alla inblandade parter.

Tävlingar har av tradition varit ett viktigt inslag i arkitekternas, ja hela byggsektorns, idé- och kunskapsutveckling. Uppdrag genom tävlingsvinster har genom åren varit startskottet för många arkitektkontor. Arkitekttävlingar är en urvalsform som uppfyller kraven på konkurrens enligt LOU, lagen om offentlig upphandling. Tävlingsreglerna har utarbetats och godkänts av branschen.

Tävlingsformen är inte bara till för stora, publika projekt. Motiven för tävling är lika stark för mindre och mer all dagliga uppgifter. Tävlingarna kan handla om idéer och om projekt, de kan vara allmänna eller inbjudna.

Så alla nyfikna, kreativa och seriösa byggherrar och förvaltare: Tävla mera! Info om Sveriges Arkitekters tävlingservice finns på www.arkitekt.se.

Överfriska vindar

En riktigt blåsig marsdag i Köpenhamns nya förstad Ørestaden. Den spökligt förarlösa Metron förde mig dit ut. I innerstaden i tunnel, sen på Amager, vid universitet, skjuter den upp ur jorden för att sedan från sin upphöjda position klyva landskapet som ett kliniskt rakt, kirurgiskt snitt. Så kan man planlägga i ett landskap utan hållpunkter.

Det var ett tag sedan jag var där och jag var nyfi ken på hur byggverksamheten fortskridit. Men mitt främsta syfte var att titta på ett i alla arkitekturtidskrifter omskrivet bostadskomplex, ritat av PLOT, ett ungt arkitektkontor med stjärnstatus. Och huset var faktiskt extraordinärt och spännande. Mer om det en annan gång ... kanske.

Mitt kanske starkaste intryck av studiebesöket i Ørestaden var den isande vind som helt ohämmat ven utmed de spikraka gatorna i det platta landskapet. Jag blev helt överrumplad. För jag hade inget minne av att det blåst speciellt mycket i innerstaden. Och medan jag stretade fram på de ogästvänliga gatorna kom jag osökt att tänka på – Vitruvius.

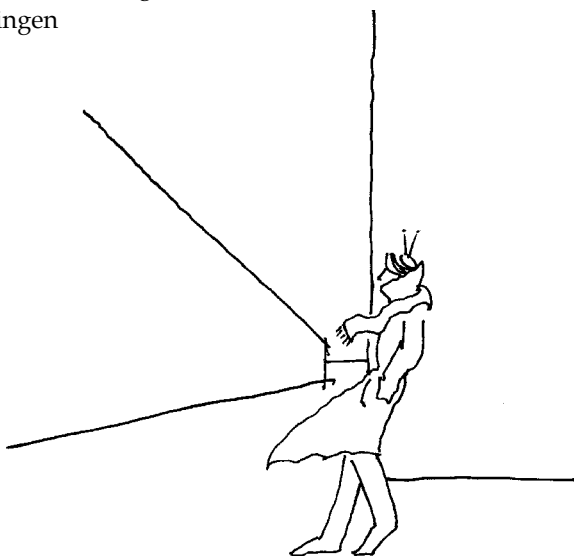
Den som någon gång haft samröre med en arkitekt har säkert hört talas om Vitruvius och hans Tio böcker om Arkitektur. Hans beskrivning av arkitekturens tre grundpelare: firmitas (hållbarhet), utilas (användbarhet) och venustas (skönhet) är kanske det man mest förknippar med honom. Men han har också sagt mycket klokt om arkitektur och byggande, arkitekturket, bostadsbyggande, olika byggmaterial, inneklimat med mera. Och, för att nu återta en nästan tappad tråd, om stadsbyggande.

Första bokens sjätte kapitel handlar om gatornas riktning i relation till vindarna. Enligt Vitruvius är det bra planering att undvika vind på gator och gränder. Kalla vindar är nämligen obehagliga, heta vindar enerverande och fuktiga vindar ohälsosamma. Vi måste därför ta vara på tidigare erfarenheter från många äldre samhällen, skriver han – för drygt 2 000 år sedan. Han menar till och med att om man stoppar de skadliga vindarna så får det inte bara effekten att friska människor inte blir sjuka. Sjuka människor blir snabbare friska av den "mildhet som kommer av de utestängda vindarna".

Han utvecklar sedan något som jag närmast skulle beteckna som ett "vinddiagram", en kompassros, där han anger väderstrecket från vilket varje namngiven vind kommer. Om man vänder hus och gator bort från den förhärskande vindriktningen kan man undvika ohälsosam och stark blåst, menar han.

I det platta Øresundska landskapet blåser det nästan jämt – en isig, fuktig, snål-vind. Naturen hindrar inte vindens framfart och ger inte heller stöd i form av läsidor eller annat. Den stora utmaningen där borde ha varit att utveckla en stadsbygd som lurat vinden i stället för att hjälpa den. Har man i planeringssammanhang helt slutat med vindtunnelsexperiment eller andra simuleringsmodeller för vindens rörelser?

Den cirka 7 minuter långa metroresan som förde mig tillbaka till innerstadens vindlande gator, förde mig också in i en annan klimatzon. Nu kunde jag åter flanera utan att huka mig för vinden.

Doftsättare – en ny nisch?

Oändligt många gånger har jag hejdat mig mitt i en rörelse, en situation eller en aktivitet med insikten om att jag plötsligt förflyttat mig i tid och rum. Ett utslag av bristande koncentration eller tankspriddhet kanske, vilket med tilltagande ålder blir alltmer oroande. Men numera har jag lärt mig att det ofta är så, att det är mitt doftminne som slagit till.

Min pappa var kemist och luktämnesexpert. Och jag har alltid trott att jag ärvt inte bara hans stora näsa, men också dess sensibilitet: extremt lättäcklad av vissa lukter och exceptionellt lätt försatt i ljuvt tillstånd då doftminnena ger goda associationer.

Sedermera har jag insett att jag inte är unik i detta. Att doftminnet är starkt och långvarigt. Och numera vet jag även att detta kan utnyttjas i olika sammanhang genom mer eller mindre manipulativ "bedoftning". Och då menar jag inte det gamla "Wunderbaumsyndromet" eller schersminerna vid utedasset; att man tillför en lukt för att överrösta en annan. Nej nu handlar det om subtilare exploatering av vårt luktsinne.

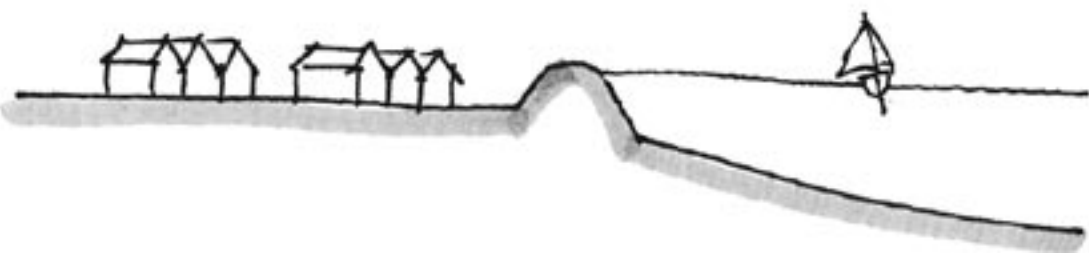
För marknadsförarna har insett att dofter kan användas för att skapa en rofylld och behaglig miljö till exempel i butiker och köpcentra. Då stannar konsumenterna längre i butiken – kanske de då handlar mer. Att man också kan använda dofter för att manipulera konsumentbeteenden till exempel genom att arbeta med doften som "accent", så att konsumenterna associerar en viss doft med ett en viss butik eller en vara. "Doftsättning" av lägenheter med aromen av stearinljus, kanelbullsbak och blommor i samband med lägenhetsvisningar är mäklarernas något osofistikerade tolkning av detta. Om knepet i dag ingår i eller ersatts av "home-stagingen" vet jag inte.

Kan detta vara något som kommer att påverka byggandet? Jag minns ett franskt Europaprojekt där man parfymerat betongen, exteriört dock, och bara något enstaka element. Men lukten klingar av – och kan man i så fall "fylla på den"? Audi har utvecklat en "nybilsdoft", en doftmix mellan läder, plast och andra material. Men vem utvecklar den äldre bostadens arom som kan lägga bättre minnen till våra nyproducerade bostäder? Eller tar fram en herrgårdsdoft som kan uppgradera Bo Klokhuset. Kan vi kompensera bristande grönska med gräs- och björkdoft i asfalten? Ska vi framställa betong som luktar trä? Kommer vi framöver att omdofta våra hus, våra rum, som man i dag målar eller tapetserar om? Ska vi luktsätta efter funktion, veckodag, årstid... Hur doftar ditt hus?

Hur kommer vi människor att påverkas – och den växande gruppen av allergiker? Kan luktsinnet, liksom hörseln, skadas av för starka intryck, så att man kan bli helt eller partiellt luktsinneslös eller -slö? Avklingar det med åldern, så att man behöver allt starkare stimuli för att uppfatta dofter? Måste vi utveckla näsproppar som skydd mot obehagliga dofter, och apparater som "tunar in och förstärker" de goda aromerna?

Lite roat nyfiken är jag. Men jag värjer mig också instinktivt mot tanken att nånska parfymera min värld. Men vi accepterar ju färg-, ljud- och ljussättning av miljöer så – varför inte luktsättning?

Resa under havets yta

Ett möte i Nederländerna övergick i närmare en veckas studiebesök och semestrande i detta välorganiserade, välskötta och välkomnande land. Ett land som dessutom vårdar sitt arkitektoniska arv och som med glatt mod och stor kaxighet försäkrat sig om ett världsrenomé på den samtida arkitektoniska världskartan. Och, har jag nu till fullo insett, ett land som överlever genom att bemästra naturkrafterna.

Arealökning kan uppnås på annat sätt än genom krig. Se bara på poldrarna – dessa från vattnet erövrade landområden. En utvinning – om det nu är rätt ord – som pågått sedan medeltiden och som lett till att nu cirka 15 procent av landet yta är "polderland". Men havet har inte givit upp kampen om poldrarna. Vatten tränger in – och måste pumpas. Man måste ha kontinuerlig kontroll av jordens "vattentillstånd".

Det största och mest kända polderområdet är IJsselmeer som skapades 1932 då man vallade in havsviken Zuidersee. Man fick därmed ett skydd mot översvämning av de områden som ligger under havets nivå – och en gigantisk sötvattenreservoar. Därefter har fyra områden i IJsselmeer torrlagts. Två stora städer finns på poldrarna: 1960-talsstaden Lelystad och Almere, ett knappt decennium yngre. Städerna byggdes alltså i dubbel bemärkelse på jungfrulig mark. Nya stadsplaneidéer och modeller har således kunnat testas i full skala och utan de irriterande störningar som mötet med befintlig bebyggelse och människor kan innebära. Men det är en märkligt stum upplevelse att röra sig i en stadsmiljö där allt är planerat och där den livgivande irrationalitet saknas som uppstår i mötet mellan olika epokers byggnadstradition och verksamhet. Jag saknade den mer organsikt framväxta stadens årsringar.

Efter den stora översvämningen 1953 i södra delen av landet påbörjades planeringen av Deltawerken. Projektet som tog mer än tre decennier att bygga, består av ett intrikat system av vallar, dammluckor, slussar, kanaler med mera. Numera finns också avancerade prognos- och beräkningsmetoder för att förutse väder- och vindförhållanden och kontroll av salthalten i vattnet. Det är imponerande ingenjörskonst och imponerande konstbyggnader, mäktiga att bestiga.

Holländarna sägs vara mycket oroliga för hotet om höjning av havsnivån. Det kan tyckas naturligt då en stor del av landet ligger mer än en meter under havsytan. Men man har månghundraårig erfarenhet av och kunskap om hur att bemästra havet från ett underläge. För en fåkunnig kan det synas som om de genom sin kompetens inom "water management" har ett bättre utgångsläge än många andra nationer.

I detta näpna väderkvarnsland finns det numera gott om moderna vindkraftanläggningar. I det platta och bitvis ganska så trista polderlandskapet utgör dagens "väderkvarnar" ofta magnifika och stiliga accenter. Om det finns en folklig opinion mot dessa vet jag inte. Men eftersom vindkraften varit en nödvändig förutsättning för landets ekonomiska utveckling föreställer jag mig att man har en mer positiv syn även på väderkvarnarnas moderna efterföljare.

Arkitektens kunskap

Kulturministern utlovade i valrörelsens hetta ökade resurser till arkitektutbildningen. Hur många arkitekturtröster han knep åt sig av detta utspel vet jag inte, bara att de inte räckte till för att ge honom mandat för att genomföra vallöftet.

Man kan inte ta för givet att en ny kultur- eller utbildningsminister har full koll på vad arkitekter gör – och vad de behöver kunna för att göra det. Därför vill jag med denna krönika sprida lite upplysning i frågan.

Och då väljer jag åter att stödja mig på den gamle läromästaren Vitruvius – arkitekt, konstruktör och fortifikatör hos Julius Caesar. Några årtionden f Kr. färdigställde han sitt livsverk, boken *De architectura* (Om Arkitektur – tio böcker. 1989 Byggförlaget, Stockholm). Där kan man lära sig ganska mycket om nästan allt som rör byggande och konstruktioner, där finns den samlade "läran om arkitekturen".

Arkitektens utbildning är namnet på den första bokens inledningskapitel. Den första meningen är pampig – och anger tonen. "En arkitekt ska ha kunskaper och lärdom inom många olika områden eftersom det är han som bedömer alla de andra konstnärernas skapelser i en byggnad." Åh, manna för arkitektegong, say no more...

Men det finns mer at säga. Ta in nedanstående citat, låt dem rulla mot gommen, och svälj!

"En arkitekt måste ha vana att skiva för att skriftligt kommentera sina verk till minne för eftervärlden. Han måste kunna föra ritstiftet så att han snabbt kan göra skisser för att visa hur det verk ser ut som han föreslår... Med aritmetiken beräknar han kostnaderna för byggnadsverket... Filosofi gör arkitekten storsint och inte övermodig, snarare tillmötesgående, rättskaffens och hederlig,...

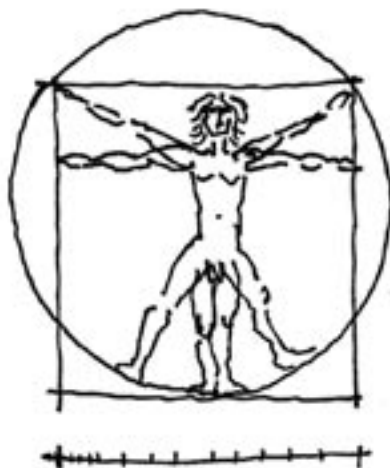
Han måste kunna juridik för att och lagar om brandmurar, fönsters placering vatten och avlopp... Innan han påbörjar en byggnad ska han se till att inga tvistefrågor kvarstår. Både uppdragsgivarens och byggnadsentreprenörens intressen ska tillgodoses när kontraktet görs upp.

Studier i medicin är nödvändiga för att han ska kunna skilja på hälsosamma och ohälsosamma platser och veta vilka egenskaper vattnet har. Det går inte att bygga bostadshus som är hälsosamma om man inte känner till dessa ting."

Utöver allt detta måste man känna till sin historia, optik, musik, astronomi, målning, skulptur. Vitruvius inser att detta är högt ställda krav och framhåller att arkitekten aldrig kan vara lika duktig inom de olika områdena som de specialister som företräder varje område. "För en enda människa kan inte nå fulländning i så många olika ämnen vilkas elementa redan de kräver mycket studium." Arkitekten som generalist alltså!

Vitruvius startade också för mer än 2000 år sedan debatten om ett skydd för "arkitekt-titeln." Han anser att "... rätten (att kalla sig arkitekt) tillkommer bara den som från barn- domen steg för steg har tagit sig upp för den kunskapstrappa som leder till arkitekturens tempelkrön."

Kära utbildnings- eller kulturminister. Av ovanstående är det väl svårt att dra andra slutsatser än att man måste ha högt ställda krav på arkitektutbildningen. Och att det krävs en resurstilldelning som gör det troligt att den kan uppfyllas!

Energisk arkitektur

Passivhus, lågenergihus, energieffektivitet... Energifrågorna är på agendan – igen! Det ger mig rysansvärda associationer till energinormhus med minimerade fönster. Och till vackra, äldre fasader som förvanskats av tilläggisolerings och djupt liggande fönster eller av den "förstumning" som bytte till bruntonade energifönster medförde. Och inneklimatet ska vi inte tala om!

Men jag är utvecklingsoptimist. Jag är övertygad om att fler arkitekter i dag inser att de inte kan abdikera från energiansvaret genom att fly in i ekobyggandets särlösningar. Och jag tror att energiteknikerna förstått att vi faktiskt inte bygger hus bara för att spara energi, att husen och systemen måste fungera för och uppskattas av brukarna.

På den europeiska byggarenan finns det i dag många exempel på intressanta energieffektiva byggnader utan gräs på taket, fasadväxthus eller mulltoaletter. Flera av de internationella "arkitektikonerna" är involverade i intressanta form- och teknikutvecklande samarbeten med ingenjörer. Det går att förena god arkitektur med kreativa energilösningar!

Hur kan innovativa energilösningar generera nyskapande arkitektur? Vilken teknik behövs för att skapa byggnader med energi- och arkitekturlösningar i samklang? Dessa frågor ställs i inbjudan till en seminarieserie som White arkitekter och Tyréns inledde nyligen. Den syftar till att vara en plattform för en dialog mellan ingenjörer och arkitekter, och mellan konsulter och forskare. Man kan ju hoppas att erfarenheterna från detta pågående samtal sprider sig, kanske rentav resulterar i kreativa och innovativa projekt, tävlingar eller parallella uppdrag inom området.

I Danmark har man nyligen genomfört en studerandetävling INPUT 06 för blivande arkitekter, ingenjörer, konstruktörer, entreprenörer och hantverkare/byggnadsarbetare. Uppgiften var att utarbeta konkreta förslag till byggande med låg energiförbrukning, och hög arkitektonisk, byggfysisk och byggteknisk kvalitet. Varje team lämnade dessutom in en utvärdering av samarbetsprocessen – och ett av dem vann ett särskilt "partneringpris". Det vinnande teamet talade om nödvändigheten att man utarbetade ett gemensamt språk, en plattform. Man betonade också att skissen blev helt nödvändig för kommunikationen i teamet. De pedagogiska erfarenheterna av teamarbetet borde vara något för våra "utbildningar" att studera.

Rubriken till denna krönika har jag stulit från en Boverksrapport som kom under våren. Den visar, genom exempel från Voralberg och St Gallen i de schweizisk-österrikiska alperna, att det går att förena miljömedvetenhet, energieffektivitet och intressant arkitektur. Men också att det kräver att aktörerna samverkar mot samma mål.

Men den visar också, och med det vill jag avsluta min lite småoptimistiska krönika, att Boverket förstår att energieffektiviteten inte kan betraktas som en "enfrågefråga" överordnad andra krav. Och givetvis måste det innebära att de regelverk Boverket svarar för genomsyras av den insikten.

Money talks i Köp-en-hamn?

År 2004 avgjordes en arkitektävling om en gång- och cykelbro mellan det blivande gigantiska Skuespilshuset vid Kvæsthuspiren och den nya operan på Dokøen/Holmen. Om detta har jag berättat i min sista krönika år 2004. Året därpå bestämde kommunfullmäktige att man i stället skulle satsa på en tunnel. Sen dess har, mig veterligen, inget aktivt hänt i frågan.

Men nu, mitt i november, damp det ner en förtida julklapp till Köpenhamns kommun. Innehållet var "tre-i-ett-projektet" och givaren den ofattbart rika fonden Realdania. De tre delarna består av en cykel- och gångbro över hamninloppet, ett "aktivt, inspirerande och dynamiskt stadsrum" på och en parkeringsanläggning (med uppemot 500 platser) under Kvæsthuspiren. Det nätta paketet kostnadsberäknas till ca 525 miljoner danska kronor.

Lite déjà vu är det allt. En tidigare inte helt önskad present var ju just den nya Opera som Mærsk-Møller nån gång 2000 lade i den dåvarande socialdemokratiska regeringens knä. En nervös tystnad ekade då genom det statliga etablissemanget. Skulle gåvan visa sig vara villkorad – vilka motprestationer skulle då krävas? Vilket framtida ekonomiskt ansvar skulle staten ikläda sig för att fylla byggnaden med ett värdigt kulturellt innehåll? Jag tror mig minnas att även kommunen var ganska bestört över presenten – och statens beslut att ta emot den. Det låg väl inte precis i linje med utvecklingstankarna för området. Ett påtagligt problem var just hur publiken skulle ta sig till Operan.

Nu är Ritt Bjerregård socialdemokratisk "overborgmester" i Köpenhamns kommun. Hon är inte precis en kvinna som låter sig överrumplas – eller tiger. Hon och den moderate teknik- och miljöborgmästaren sa omedelbart "tack men nej tack" till Realdanias trestegspaket. Övriga partier i kommunfullmäktige kritiserade lika omedelbart de båda borgmästarna för att de inte informerats om möjligheten att få en gratis bro. Nu förefaller dock alla parter att vara överens om att i konstruktiv anda påbörja diskussionerna kring paketet. Det är uppenbarligen den föreslagna parkeringsanläggningen som är stöttestenen. Att återgå till tankarna om en bro i stället för att hålla fast vid beslutet om ett tunnelalternativ känns tydligen enklare. Venstres ledare i Köpenhamn, kultur- och fritidsborgmästaren uttryckte det så taktiskt att partiet visserligen föredragit en tunnelloösning men "kan man få en brolösning "kvit og frit" så tycker jag faktiskt att man ska ta emot den". Money talks i Köp-en-hamn!

I de artiklar och pressmeddelanden jag läst de senaste dagarna i frågan finnas inga referenser till den relativt aktuella, internationella brotävlingen. Kanske har Realdania, liksom Mærsk-Møller i fråga om operan, redan bestämt sig för vilka konsulter som ska anlitas. I så fall blir det intressant att se vem Realdania anser vara brobyggandets Henning Larsen. I min krönika om tävlingen ironiserade jag över att det franska vinnarförslaget var väldigt Calatravainspirerat. Kanske väljer man denna gång att anlita den riktiga Santiago Calatrava.

Om året som gått ...och det som kommer

Vissa år, då de korta, intensiva här-och-nu-projekten kräver snabbhet och effektivitet har jag längtat efter att fördjupa mig i någon fråga, ett särskilt projekt. Det är en särskild känsla att tränga in på ett närmast okänt territorium – att börja ett brett sökande utan att helt klart se målet. Att jobba med ett projekt över tid. Låta frågan mogna fram och sjunka in. Att sen gallra bland olika ansatser, välja väg, bemästra frustrationen att välja bort intressanta, viktiga, spännande aspekter...

Under det gångna arbetsåret har jag arbetat med tre sådana projekt. Två av dem har anknytning till två olika boende – och bokprojekt. Det ena är ett Arkusprojekt där bostadsforskare och praktiserande arkitekter beskriver vad de i dag tror sig veta om utformningen, bostaden och dess närmiljö m.m. Boken kommer att presenteras vid en konferens under våren. Den andra bostadsboken har SBC som huvudman och utgår från kvarteret Kobben i Hammarby Sjöstad. Boken blir en antologi där kvarterets upphovsmän, och ett antal andra skribenter beskriver projektet och delar med sig av sina erfarenheter från det. Jag har skrivit en artikel om sambandet hälsa, ensamhet och fysisk miljö.

Det tredje långa projektet är mitt eget stipendieprojekt med stöd från Stockholms Byggnadsförenings Jubileumsfond. Där har jag fått medel för att studera och analysera "arkitekturklimatet" i Danmark och ev Nederländerna, två länder där detta över tid varit gott. Under våren tillbringade jag flera arbetspass i Köpenhamn, i samtal med kunniga och centrala personer. Jag blev flitig gäst i Arkitekturskolans bibliotek. Under hösten har andra uppdrag trängt sig före. Men under nästa år så...

Under hösten har jag sprängt in några kortare uppdrag bland dessa "långkörare". Uppföljningen av mitt tidigare arbete med den webbaserade Träguiden med Skogsindustrierna som huvudman är ett sådant (www.traguiden.se). Jag har också medverkat som en av tre externa kritiker i ett utvecklingsseminarium kring Vägverksprojektet Mål och Mått för gestaltningskvaliteter. Mitt behov av rampljus blev tillgodosett då jag anlätades som moderator på en tillgänglighetskonferens som anordnades av Boverket och Sveriges Arkitekter.

Tillgänglighetsfrågorna kommer jag också i fortsatt kontakt med genom den utbildning som genomförs två gånger per år i BFABs regi, och som jag svarar för. Men BFAB-samarbetet rör även utveckling av nya kurser – alltid lika svårt, spännande och utmanande.

Välkomna tankegivande avbrott i projektarbetena är de mer kontinuerliga uppdragen: som styrelseledamot i arkitektkontoret Fråne Hederus Malmström, ledamot av redaktionskommittén för tidning Trä och i den Svenska Europankommitén. Och inte att förglömma – mitt sjunde år som krönikör i Byggingustrin.

Sent omsider är jag nu igång med att försöka få ihop en hemsida för mitt företag. Det tar tid – och är tydligen inte det jag främst prioriterar. Men nångång inte alltför långt in på det nya året borde den vara klar. Välkommen då "hem" till mig på www.hwl-arkitekt.com.

HWL Arkitekt AB

Åsögatan 122 • 116 24 Stockholm

Telefon 08-640 41 23 • Fax 08-640 64 31 • Mobil 070 - 571 36 29

e-post hanne@hwl.se • www.hwl-arkitekt.com